

• DE ZWERFSTEEN

PERIODIEKE UITGAVE VAN DE HISTORISCHE VERENIGING STEENDEREN



Drie vriendinnen op het strand in Scheveningen in 1923. In het midden Rika ter Beest die toen 3 jaar lerares was bij naai- en breischool Excelsior.

• Excelsior

- De Hof te Dieren en de band met Olburgen
- Journalisten in de dop
- Priesmien 9
- Twee boeiende naslagwerkjes over historie
- Wie is wie? Oproep zwerfsteen 2010-1
- Steenderen toen en nu

HVS

• 2010-2

ISSN: 1386 - 5943
Oplage: 400
juni 2010

Van het bestuur

HVS

Ook bij het schrijven van dit voorwoord valt het mij weer op hoe snel een kwartaal voorbij gaat.

In de Algemene Ledenvergadering van 15 maart j.l. hebben wij afscheid genomen van onze secretaris de heer Gerard Wesselink. Gerard heeft gedurende zes jaar op een geweldige manier zijn taak als secretaris vervuld. We zijn er in geslaagd een vervanger voor hem te vinden in de persoon van Diny Pelgrom Willemsen.

Diny is geboren en getogen in Toldijk en heeft al laten blijken een grote belangstelling te hebben voor zaken van vroegere tijden.

In de nog openstaande vacature van het vorige jaar door het vertrek van Rob Gosselink, is Maurice Cremers bereid gevonden deze plaats in te nemen. Tevens hebben wij gezocht naar een extra bestuurslid, die de penningmeester enigszins kan ontlasten van een deel van de verenigingsadministratie, waarvan de contributie-inning een onderdeel is. Hiervoor is Ans Uenk-Preuter het bestuur komen versterken.

Vanaf deze plaats wil ik Gerard Wesselink nogmaals hartelijk bedanken voor het vele werk dat hij voor onze vereniging heeft gedaan en de nieuwe bestuursleden welkom heten en hen toewensen dat zij zich snel in het Bestuur zullen thuis voelen.

Bertus Rietberg, onze penningmeester, is sinds februari j.l. ziek en het lijkt erop dat wij ook de komende maanden geen beroep op hem kunnen doen. Maurice Cremers zal tijdelijk het penningmeesterschap waarnemen.

Elders in de Zwerfsteen heeft Marian van der Haar een artikel geschreven over haar boekje Excelsior. Ik weet hoeveel tijd Marian in dit boekje geïnvesteerd heeft en wil haar graag complimenten met de uitgifte.

Bedroefd zijn wij door het overlijden van Dik Groot Tjootink, lid van de archiefcommissie.

Wij wensen zijn nabestaanden veel sterkte toe bij het verwerken van het verdriet.

Wim Achterkamp voorzitter ■

COLOFON

De Zwerfsteen is de kwartaaluitgave van de Historische Vereniging van (de voormalige gemeente) Steenderen, opgericht 1 juni 1992.

REDACTIE

Eindredacteur en layout:

Robert Sesink
Kastanjelaan 23
7221 GC Steenderen
Tel. 0575-450743
Email: robertsesink@kpnplanet.nl

Redactiesecretariaat:

Mieke van der Valk
Dr. A. Ariënsstraat 44,
7221 CD Steenderen
Tel. 0575-450998
Email: meiva25@hetnet.nl

Redactieleden:

Wim de Lange
Herman Nieuwenhuis (tel. 441360)
Mieke van der Valk

Correctie: Anneke Parent

BESTUUR

Voorzitter:

Wim Achterkamp
Bronkhorsterweg 32
7221 AC Steenderen
Tel. 0575-451747
Fax 0575-450966

Secretaris:

Diny Pelgrom-Willemsen
Hoogstraat 11
7227 ND TOLDIJK
Tel. 0575 452292
Email: tpeलगrom@planet.nl

Penningmeester:

Bertus Rietberg
Hoogstraat 23
7227 ND Toldijk
Tel. 0575-452004

LEDEN

Willy Pasman
Tel. 0575-452457

Marja Geurts-Melgers
Tel. 0575-450042

Fred van der Mije
Tel. 0575-441806

Ans Uenk-Preuter
Tel. 0575-452000

Maurice Cremers
Tel. 0575-555815

CONTRIBUTIE

De contributie bedraagt 20 euro per jaar per adres.

Bankrelatie:

Regiobank Steenderen
Bankrekening: 685289710,
t.n.v. Hist. Ver. Steenderen.

Losse nummers van de Zwerfsteen zijn te verkrijgen bij het secretariaat. Kosten: 5 euro per stuk; 7,50 euro in geval van omvangrijker uitgaven.

Verzekeringen van de vereniging

Tijdens de algemene ledenvergadering is een vraag gesteld over de verzekeringen van de vereniging. Ik wil middels dit medium hierop nog een toelichting geven. Voor de ruimte die we aan de Hofstraat 4 te Baak hebben gehuurd loopt er een verzekering voor de inventaris en de voorraad die de vereniging in haar bezit heeft. De belangrijkste risico's zoals de gevolgen van brand, inbraak, diefstal, inductie (van belang voor de computer) en storm zijn verzekerd, weliswaar met een eigen risico. Onder de voorraad vallen boeken, Zwerfstenen en andere goederen. Deze zijn verzekerd "waar ook binnen Nederland". Oude historische documenten, veelal fotokopieën, zijn niet verzekerd. Het reconstrueren van het archief is niet verzekerd. Dus populair gezegd; als deze ruimte de hens in gaat kan de vereniging met het verzekeringsgeld een ruimte inrichten met kasten, stellingen, bureaus,

vergadertafel, stoelen, computer e.d. Verder kan de voorraad boeken, papier e.d. weer opnieuw aangeschaft worden. En we starten opnieuw met het verzamelen van historisch materiaal. De gemeente Bronckhorst heeft een collectieve verzekering afgesloten voor alle verenigingen in de gemeente. Hierbij is de aansprakelijkheid van de vereniging en de aansprakelijkheid van de vrijwilligers verzekerd. Een uitkering bij een ongeval is verzekerd. Verder is de bestuurdersaansprakelijkheid en de rechtsbijstand voor vrijwilligers verzekerd. Mochten er verder nog vragen zijn dan kun je me vinden middels telefoonnummer 0575-441489 of email g.wesselink@hetnet.nl.

Met vriendelijk groet,

Gerard Wesselink ■

Alle rechten voorbehouden

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden vervoelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

De Hof te Dieren en de band met Olburgen

De heer Frits Tesser heeft op maandag 16 november 2009 te Olburgen een lezing gehouden voor de leden van de Historische Vereniging Steenderen over de geschiedenis van de Hof te Dieren. Hij heeft ons zijn betoog op schrift ter beschikking gesteld. Dit verhaal is hiervan een samenvatting, aangevuld met eigen gegevens over banden van de Hof te Dieren met Olburgen. Dit laatste is grotendeels eerder gepubliceerd in "Olburgen, land, huizen en bewoners", maar hier in een andere context bijeen gezet.

Tekst: Anton Metz m.m.v. Willy Pasman

Het Huis te Dieren, gebouwd in 1824 en afgebrand in 1945 (foto coll. Gelders Archief te Arnhem)



De Hof te Dieren, ook wel het Huis te Dieren genoemd, is een zeer oud goed, dat waarschijnlijk al vóór het jaar 1000 bestaat. Wij moeten het beginstadium zien als een soort landbouwbedrijf in bezit van de koning (een koningsgoed) met aan het hoofd een meier of opzichter, die de baas is over de werklieden, de z.g. hofhorigen. De hofhorigen hebben ieder de beschikking over een eigen boerderij(tje) en moeten daarnaast op gezette tijden arbeid verrichten op de Hof. Waarschijnlijk schenkt keizer Hendrik III, koning van het Heilige Roomse Rijk der Duitse natie, rond het jaar 1051 de Hof te Dieren aan het door hem gestichte klooster Sint Simon en Judas in Goslar. Dit voor het levensonderhoud van de in het klooster wonende kanunniken. In het jaar 1168 geven de kanunniken de Hof te Dieren terug aan de dan regerende keizer Frederik Barbarossa, in ruil voor

enkele dichters bij Goslar liggende hoeven. In datzelfde jaar 1168 schenkt de keizer het goed te Dieren aan graaf Engelbert van Berg (Berg is een graafschap in Duitsland aan de Rijn gelegen, rond Keulen en Düsseldorf). Tijdens de kruistochten schenkt diens zoon graaf Adolf III van Berg op 15 juni 1218 bij de belegering van Damiate in Egypte de Hof te Dieren aan de Duitse Ordebroeders. Hij zag met bewondering hoe de Duitse ziekenbroeders zich inzetten voor de zieken en gewonden, hoe dapper de ridderbroeders streden en hoe ingetogen zij als monniken leefden.

De Duitse Orde

De Duitse Orde is een middeleeuwse ridderorde, in 1189 tijdens de kruistochten opgericht. Hun oversten worden "commandeur" genoemd. Het centrale gezag per land berust bij de landscommandeur, die zetelt in de landscommanderie of balijs. De leden dragen een van de Paus ontvangen zwart kruis op hun kleding, in tegenstelling tot de Tempeliers, die een rood kruis dragen, en de Maltezer ridders met een wit kruis. Na de kruistochten trekken de ridders van de Duitse Orde zich terug uit Palestina. In Europa krijgen zij vele goederen geschonken. Vooral in Duitsland langs de Oostzee, het vroegere Oost-Pruisen. De Nederlandse tak van de Duitse Orde gaat in 1581 over tot het protestantisme.

Het Duitse Huis te Dieren was een van de rijkste commanderijen in Nederland, met een hoge jaarlijkse opbrengst. Het komt eerst te vallen onder bestuur van het Duitse Huis te Koblenz. Van 1420 tot 1434 hoort "Dieren" onder de landscommanderie of balijs te Biesen (België). Wegens geldgebrek verkoopt de commandeur te Biesen in 1434 het Huis te Dieren voor 3750 rijnsse guldens aan de balijs van de Duitse Orde te Utrecht. De balijs van de Duitse Orde te Utrecht is sinds 1346 gevestigd aan de Springweg aldaar. Het hospitaal van de Duitse Orde heeft later 135 jaar dienst gedaan als militair hospitaal. Nu is hierin hotel Karel V gevestigd. Het andere gedeelte van het complex is in 1992 gerestaureerd en is in gebruik als hoofdbureau en archief van de nog steeds bestaande Duitse Orde. De Duitse Orde in Nederland is nu een genootschap van protestantse edelen, dat nog een honderdtal verpachte boerderijen bezit in West-Nederland.

De Duitse broeders hebben bijna 430 jaar (van 1218 tot 1647) op de Hof te Dieren gewoond. Tot 1400 woonden er gemiddeld vijf ridderbroeders en twee priesterbroeders in het huis. Daarna ver-

minderde het aantal. De priesterbroeders voerden naast geestelijke zorg ook de administratie van de commanderie. Eerst is er op het terrein van de Hof te Dieren een kerkje gebouwd voor de hofbewoners. In 1315 gingen de parochierechten over op de kapel, die de broeders naast het Duitse Huis hadden gebouwd. Deze parochiekerk of kapel is in 1652 afgebroken; de gelovigen van Dieren gingen daarna in Spankeren naar de kerk.

De prins van Oranje

In de Tachtigjarige Oorlog is het Huis te Dieren geplunderd en zwaar beschadigd. Herbouw kostte zoveel geld, dat het een uitkomst was, dat stadhouder Willem II, prins van Oranje, het landgoed wilde kopen als jachtslot. De commandeur van Dieren, Alexander Emanuel van Renesse, verkocht in 1647 de Hof te Dieren met de erbij behorende uitgestrekte bossen en andere bezittingen aan de Prins van Oranje voor 147 duizend gulden. Het gehele bosgebied werd met een hoog hek omgeven en er werd wild van elders uitgezet om een groot wildpark of wildbaan te creëren. Rond 1680 wordt de voormalige commanderie door koning-stadhouder Willem III omgebouwd tot een majestueus paleis. Het goed blijft voorlopig van de Oranjes; de Carolinaberg en de Prins Willemsberg worden genoemd naar de kinderen van stadhouder Willem IV. De latere stadhouder Willem V was niet erg geïnteresseerd in de Hof te Dieren; hij was liever op het Loo. Als de prins in januari 1795 vlucht naar Engeland wordt het landgoed te Dieren door de staat geconfisqueerd en ondergebracht bij de Domeinen. In februari 1795 is de Hof te Dieren afgebrand bij de legering van 700 man Franse troepen. De puinhoop, die overbleef, raakt in vergetelheid.

Het Huis Twickel

Het desolate landgoed wordt later door de Staatsdomeinen verkocht. Koopster is baronesse Marie Cornélie van Wassenaar Obdam, eigenaresse van het landgoed Twickel te Delden. Hiermee is de Hof te Dieren in bezit van het Huis Twickel, een situatie die tot de dag van vandaag is blijven voortbestaan. Marie Cornélie van Wassenaar Obdam heeft er samen met haar man Charles van Heeckeren van Kell in 1824 weer een modern en fraai huis laten bouwen. Dit huis is bij een explosie aan het einde van de Tweede Wereldoorlog totaal verwoest; het terrein ligt nog steeds braak.

Kapel te Olburgen

Rond het jaar 1350 heerst er in Europa een pestepidemie, die een derde tot de helft van de mensen het leven kost. Het is een geheimzinnige ziekte, waarvan men de oorzaak niet weet. Het is misschien uit angst voor besmetting, dat de ridders van de Duitse Orde te Dieren hun doden aan de overkant van de IJssel op een hoog gelegen

stukje grond in Olburgen gaan begraven. Op 3-12-1375 wordt er een overeenkomst gesloten tussen de ridders van de Duitse Orde en de boeren van Olburgen over de wijding van een altaar en het kerkhof. De boeren beloven een kapel boven dat altaar te bouwen en te onderhouden. Het kerkhof wordt opgedeeld: een deel is bestemd voor de doden uit Olburgen en de omheining en het onderhoud daarvan is voor de boeren; het andere deel is de begraafplaats voor de Duitse Orde en zal door de broeders zelf worden afgerasterd en beheerd. De broeders van Dieren verzorgen jaarlijks tenminste vijf plechtige missen in die kapel met gewaden en overige benodigdheden voor de eredienst, zonder kosten voor de boeren van Olburgen. Er is hiervan een notariële acte opgemaakt. Het kerkhof en de kapel kunnen wij waarschijnlijk situeren op het perceel met kadastrummer M 84, achter het huis Dierenseweg 2.

Hoe lang kapel en begraafplaats in functie zijn gebleven is niet bekend. De Duitse broeders zijn tot het protestantisme overgegaan en in 1647 vertrokken uit Dieren; dit heeft zeker een einde gemaakt aan de samenwerking. Of de Olburgenaren daarna nog op het kerkhof zijn begraven weten wij niet. De mensen in Olburgen hoorden tot de parochie Drempt. De oude kerk in Drempt is ook met de reformatie meegegaan. Waarom de mensen van Olburgen en Rha vrijwel allen roomskatholiek zijn gebleven is niet goed te verklaren. Misschien zijn ze in Spankeren gaan kerken, of dateert de schuurkerk bij het Hoefken al van vóór 1650? Pas na 1724 is er een schuurkerk te Olburgen.

Goederen te Olburgen

Onder het middeleeuwse Hof te Dieren hoorden een aantal "hofhorige" goederen, zoals uitgestrekte bosgebieden en boerderijen in Dieren en in de Fraterwaard, maar ook waren er bezittingen aan de overkant van de IJssel in Olburgen. Als later van de geschiedenis wat meer bekend is, zijn dit drie boerderijen: Oldenoever, de Commandeurstede en het plaatsje van de familie Franken. Als er in de annalen van het Huis te Dieren sprake is van de hof te Olburgen, wordt "een hof te Olburgen" bedoeld. "De Hof te Olburgen" is de boerderij Capellegoedweg 4 en deze heeft nooit bij het Huis te Dieren gehoord, maar was in bezit van de heer van Keppel.

De Olburgse hoeven worden in 1647 niet meeverkocht aan de Prins van Oranje en komen onder het bestuur van de balije te Utrecht. Door in 1681 tot het protestantisme over te gaan, weet de lands-



Het Huis te Dieren als jachtslot gebouwd in 1680 en afgebrand in 1795 (foto coll. GA)

commandeur van de Duitse Orde te Utrecht te voorkomen, dat hun goederen door de staat in beslag genomen worden en houden zij hun bezit in eigen beheer. De Franse bezetters maken na 1800 geen onderscheid tussen katholiek en protestants bezit en nemen de protestantse geestelijke goederen alsnog in beslag; ook deze boerderijen in Olburgen. Zoals alle geestelijke goederen worden deze Olburgse hoeven in 1812 op last van Napoleon door de Domeinen in het openbaar verkocht. Napoleon vond dat het geen taak van de overheid was om boerderijen te verpachten, en bovendien had hij veel geld nodig voor zijn veldtocht naar Rusland.

Het plaatsje, waar nu Anna Franken woont, was vóór 1750 een voor die tijd middelgrote veehou-

derij. Toen de bewoners de pacht niet op tijd betaalden, werd hun de huur van de grond opgezegd en werd het land overgedaan aan de boer op Oldenoever. Zij bleven wel wonen, maar huurden het veel kleinere boerderijtje onderhands van de pachter van Oldenoever.

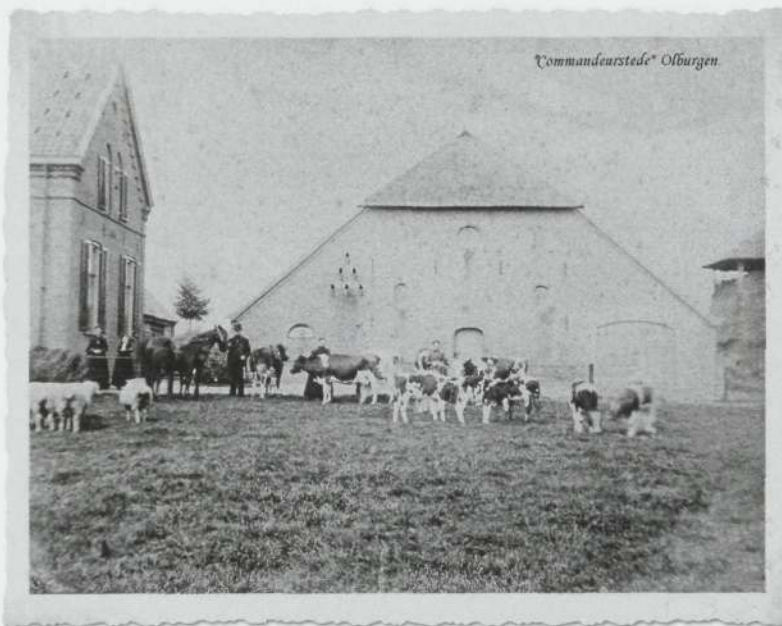
Bij openbare verkoop in 1812 is Oldenoever 74 ha. groot. Erbij hoorde o.a. al het land tussen de Olburgseweg en de IJssel, vanaf Gieling tot de weg naar het Hogeland. De hoeve is in 1812 in pacht bij Jan Wijers. Zijn schoonvader Arend Vleemingh koopt dit gehele goed voor 51.000 francs. Na zijn dood in 1833 erven Jan Wijers en zijn vrouw de boerderij met 37 ha. De erfgenamen van de andere helft verkopen hun bezit geleidelijk aan in de jaren daarna. De boerderij van Jan Wijers blijft tot 1916 redelijk intact, maar versnipperd dan door vererving en verkoop. Alleen het woonhuis is nu nog over: Olburgseweg 30.

De Commandeurstede wordt in 1812 gekocht door de pachter Steven Nuyen voor 15.100 francs. De boerderij telt dan ongeveer 16 ha. in 1832 is het ruim 37 ha. De latere eigenaar Jan Kraaijvanger verkoopt deze boerderij met 32 ha. grond in 1895 aan de rk parochie Olburgen. De Commandeurstede is blijven voortbestaan als melkveehouderij met het adres Olburgseweg 36.

De band blijft

Daarmee zijn de banden tussen Olburgen en de Hof te Dieren toch niet geheel verbroken. Het is waarschijnlijk, dat door de eeuwen heen voortdurend Olburgenaren gewerkt hebben in dienst van de bewoners van de Hof te Dieren, in het bos en in de tuin of als huishoudelijke hulp. Dit weten wij zeker van Bernardus te Boekhorst, die begin 20e eeuw in dienst was bij de Hof te Dieren. Een deel van zijn beloning was, dat hij een koe mocht weiden in de uiterwaarden van de heer van Twickel. Jan Willem Pasmaan en zijn zoon Hermanus Johannes Pasmaan hebben vanaf 1870 tientallen jaren in de winter rietdekkerswerk gedaan op de boerderijen van de Hof te Dieren. Meerdere generaties Gosselink in de Luur deden het timmerwerk. Als de nazaten van de heer van Keppel in 1838 en in 1853 de Hof te Olburgen met de erbij behorende gronden verkopen, koopt baron H.J.C.J. van Heeckeren te Arnhem hiervan 91 ha. Deze landerijen komen later door vererving ook in bezit van de heer van Twickel. Een groot deel hiervan gaat in 1911 en in 1916 over in handen van steenfabrikant Jozef van de Loo, maar heden ten dage hebben boeren in Olburgen nog weiland in pacht van de eigenaar van Hof te Dieren, het Huis Twickel.

De banden van mensen in Olburgen met de Hof te Dieren bestaan dus al meer dan 1000 jaar en duren nog steeds voort. ■



Tafereel bij de boerderij met de familie Kraaijvanger en twee dienstmeisjes tussen 1890 en 1895 (foto coll. Godert Wammes)



De Commandeurstede, gebouwd in 1881, met v.l.n.r. Jan Kraaijvanger, zijn nichtje Allegonda te Raaij en zijn vrouw Gerharda Kniest (foto coll. Godert Wammes)

Journalisten in de dop

Opstellen over een excursie naar de Baakse Overlaat

In de IJsseldijk bij Baak was een verlaagd gedeelte. Deze zogenoemde overlaat zorgde voor grote overlast door talloze overstromingen. Al in de negentiende eeuw werden plannen gemaakt om de Baakse Overlaat te dichten. In 1949 gingen deze werkzaamheden inderdaad van start.

Tekst: M. van der Haar

Werkstukken

Sinds 1945 was J. Heersink burgemeester van Steenderen. Bovendien was hij dijkgraaf van het grootste waterschap in zijn gemeente. Daardoor was deze bestuurder dubbel bij de plannen voor de dichting van de overlaat betrokken. Hij vond dat zoveel mogelijk mensen informatie moesten krijgen over dit belangrijke waterstaatkundige werk, te beginnen bij de kinderen. De leerlingen van de hoogste klassen van de zes lagere scholen in de gemeente, moesten daarom excursies maken naar het werkterrein.

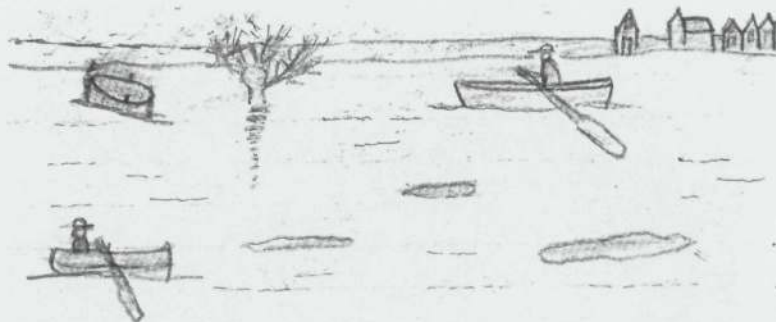
Op school schreven de kinderen er een opstel over. Hun meesters selecteerden een aantal werkstukken en stuurden die naar het gemeentehuis. Bij sommige scholen moest de burgemeester een paar keer naar de opstellen vragen. Eén school deed wel mee aan de excursie, maar niet met het schrijven van een verslag. Het schoolhoofd liet de burgemeester weten: volgens onze opvatting lag een goed begrip van bedoelde werkzaamheden boven het bevattingsvermogen van kinderen van 11 à 13 jaar.

Er waren drie excursiemiddagen gepland en telkens gingen twee scholen naar het gebied van 'het maken van de dijk' zoals de kinderen de werkzaamheden noemden.

De leerlingen kregen tevoren uitleg op school. Ingenieur Harmsen van de Gelderse provinciale waterstaat tekende een kaart op het bord van het gebied dat ze gingen bezoeken.

Hoog water

Het begrip hoog water hoefde hij niet uit te leggen. Dat wisten de kinderen maar al te goed. Jan Schotman herinnerde in zijn opstel aan het hoge water van 1948, een jaar eerder. 'Het meeste hooi stond nog aan hopen in de wei en moest meteen weggehaald worden. Als de mensen naar Steenderen wilden, moesten ze per boot over de Pundering. Hazen kon men er met tientallen vangen. En huizen stonden rondom in het water.' Herman Metz meldde: als het hoog water was dan moesten de mensen aardappels uit de kuil



halen. De dieren moesten naar binnen. De kinderen konden niet naar school. Je kon niet buiten spelen. Jan Metz schreef: als Keulen dan 9,5 m meldde, was men er hier van overtuigd, dat het water over de dijk heen zou gaan. Dikwijls kon de melk niet naar de zuivelfabriek. De rogge en tarwe verdronken vaak. Soms dreven takkenbosmijten helemaal weg en moest men met de boot brood en levensmiddelen halen. De schade van de overstromingen was vaak groot. Wim Lebbink meldde: het land van ons overstroomde altijd. Dan stond het water vlak voor 't huis. Netty Grob zag het zo: vele jaren hadden we last van hoogwater, de boeren hadden er last van, maar wij vonden het fijn, dan hoefden we niet naar school. Annie Lebbink probeerde ondanks het hoge water toch naar school te gaan. 'Als we naar school moesten, gingen we altijd langs de fabriek, anders konden we er niet komen.' Greta Schotman vond het hoge water 'vervelend, want je kon bijna nergens lopen.' W. Gosselink meende: voor de weilanden was het wel goed, want dan kwam er een laagje slib op 't weiland te liggen. Voor het akkerland niet, want daar stonden meestal de tarwe en rogge al op.

J. Vriezokolk kon prima uitleggen wat een overlaat én een omgekeerde overlaat was. 'Meneer Harmsen vertelde dat het water dan over land hierheen zou stromen en dan via de Baakse Overlaat weer in de IJssel. Dit is nooit gebeurd, maar wel omgekeerd, van de IJssel het land over.' De meester schreef boven dit opstel: je hebt het heel goed begrepen.

Levensmiddelen halen met de boot. Tekening van Herman Metz, Olburgen.

Met de fiets

De kinderen van vijf scholen fietsten naar het werkterrein. De leerlingen uit Olburgen gingen te voet. Ze moesten naar boerderij Dijkackers aan de Olburgseweg. Grada Reuter, die op de Christelijke school in Toldijk zat, moest met haar medeleerlingen drie kwartier fietsen. Ze schreef: we zijn naar Steenderen gefietst, langs het postkantoor en de slager. Met de laatste bedoelde ze H. Hulshof, die zijn bedrijf had aan de Dierenseweg, nu J.F. Oltmansstraat. Truus Meppelink van de Christelijke school in Steenderen schreef: ik had geen fiets en ging bij Jannie Eskes achterop. Annie Aalbers meldde: bij Dijkackers hebben we onze fiets tegen de hooiberg gezet.

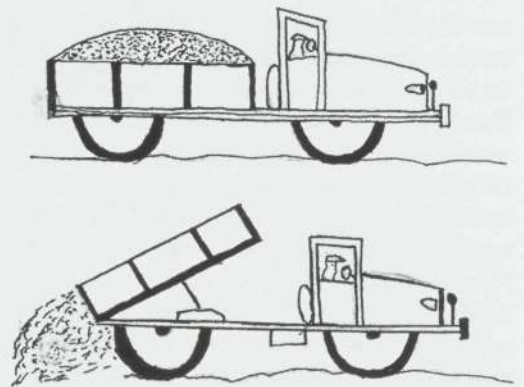
De eerste indruk die de kinderen kregen toen ze op het werkterrein kwamen, was: wat is het hier druk. Bijna alle leerlingen schreven hierover, zoals Dinie Jansen: we stonden verwonderd te kijken hoe vlug alles ging. M. Veenhuis meldde: het was een hele drukte met al die machines en al die mensen. Die arbeiders kwamen uit de hele Achterhoek. Ze werden met bussen naar hun werk vervoerd. Sommigen bleven in de directe omgeving en waren daar 'in de kost' zoals twee ingenieurs die bij Bertha Heinen verbleven aan de Dorpsstraat in Steenderen.

Toen de kinderen op het terrein waren aangekomen, kwam opzichter Klaver van het grootste waterschap in dit gebied op zijn motor aangereden en gaf ter plaatse uitleg. Het terrein was glad. B. Koerselman concludeerde: we moesten goed uitkijken, dat we niet uitgleden.

Eerst namen de leerlingen een kijkje bij de zomerdijk en daarna op de winterdijk. Die laatste was veel hoger dan de vorige. 'Dat was maar een prutsding.'

J. Vriezokolk legde uit waarom een 'dijk schuin is gemaakt, want als ze recht was, zou ze bij hoog water wegspoelen.' Jannie Eskes: we liepen over de dijk. Daar kon je het nog veel beter zien, want de dijk was erg hoog. Wim Lebbink: boven 3 m breed, onder 6 meter. Het was overal gelijk, dat hadden ze afgemeten.

W. Spekkink van de Chr. School uit Toldijk beeldde het fietsen naar Olburgen uit.



Vrachtwagens brachten zand. Getekend door A. Geurts, R.K. school, Steenderen.

Zand, klei en zoden

C. Willemsen beschreef hoe de dijk was opgebouwd. Eerst zand en daarna klei en daarop zoden. Dat werd door paarden vastgetrapd.

H. Lamers: we zagen een boer met een ploeg om de zoden los te bouwen. Boeren leverden zand bijvoorbeeld J.(Jo) Kraayvanger van boerderij het Hoge Land. W. Spekkink waarschuwde: vrachtauto's vol zand. Daar moest je goed voor oppassen. Johan Klein Meulenkamp: ze waren aan het scheuren, want de plaggen moesten er af anders konden ze geen zand of klei krijgen om over het zand van de dijk heen te doen.

Klei werd gewonnen bij de Gelderse Toren, dat wil zeggen aan de Olburgse kant van de IJssel. Daar was een put gegraven en 'die is 13 bunder groot.' Een andere plek waar klei vandaan kwam, was uit de Ooi, een gebied vlakbij boerderij Dijkackers. Rikie Jansen schreef: van de klei kon je fijn poppetjes maken of knickers.

Annie Reesink meldde: het wondere van die klei was dat het allemaal kruimeltjes waren, precies hagelslag.

Een extra probleem was er met het winterbed van de IJssel bij de Gelderse toren. Hoe dat werd opgelost, legde W. Hulshof duidelijk uit. 'Daar is maar weinig ruimte en het winterbed is te nauw. Daardoor hebben ze de dijk een eind van de IJssel afgelegd, zodat het winterbed breder wordt.'

Er waren drie soorten tractie op het werkterrein namelijk paarden, vrachtwagens en stoomlocomotieven. In het begin moesten de paarden de zoden of plaggen vervoeren. Het terrein was dan nog begaanbaar. Aan het einde van de werkzaamheden, kwamen de paarden weer in actie, om de dijk af te dekken met de bewaarde zoden.

Vrachtwagens vervoerden het zand. Voor het verplaatsen van klei waren ze niet krachtig genoeg. In die tijd reden er veel vrachtwagens afkomstig van de voorraden uit de Tweede Wereldoorlog. Na de oorlog lieten de geallieerden veel van hun materieel achter. Bovendien was er nog steeds schaarste. De auto's kwamen dan ook uit het hele land.

Voor het vervoer van de zwaardere grondsoort klei,

was een veldspoor aangelegd. Truusje Langenhof schreef: er kwamen veel mannen om te werken. De eersten moesten spoorrails aanleggen. Willy Knaake en haar medeleerlingen hadden pas verkeersles gehad. Zij meldde: een eindje voor Olburgen stond een gebodsbord. Daar lag een spoorlijn over de weg. Jan Metz beschreef wáár de rails lagen. 'Van de wei van Vleming helemaal over Rha naar de dijk bij Lebbink. Waar het spoor over de weg van Olburgen naar Steenderen liep, werd een wacht bij gezet. Toen de dijk bij Lebbink klaar was, werd het spoor bij Kraaivanger heen gelegd. Ook naar de wei van Weiërs. Jan Grob schreef: de spoorrails lag helemaal van de Emmer naar het Zwarte Schaar. Dat was ongeveer 6 km.

Stoomlocomotieven

De tien stoomlocomotieven waren gebracht op trailers, maar die hadden 'De weg door de wei van Metz helemaal vast en hard gereden, zodat het gras er bijna helemaal afgestorven was.' De loc's werden 's nachts in twee loodsën gezet. Het stoken ging met kolen en die werden per schip aangevoerd. Jopie Meutstege schreef: er waren ook locomotieven die gesmeerd moesten worden. Er werd ook water in gepompt. Zo weten we zeker dat het geen diesels, maar stoomlocomotieven waren. Sommige kinderen maakten er een tekening van. Daarop was een stoompluim te zien en op de ketel stonden de letters O & K, de fabrikanten Orenstein en Koppel uit Berlijn. Het bedrijf had ook een vestiging in Nederland. Voor grondverzet waren het de beste machines. Achter de locomotief waren minimaal 15 kipkarren gekoppeld. Draglines vulden de karretjes met 1 kubieke meter grond: als je rekent dat op een stortkar nog eens geen kubieke meter op kan. Dinie Jansen schreef: kipkarretjes reden af en aan en we stonden verwonderd te kijken hoe vlug het allemaal ging. H. Masselink: op elk karretje gingen vier bakken vol grond op en: er waren nog meer mannen bij, die moesten zorgen voor de machine, want die moest goed lopen en goed schoon wezen. Wim Lebbink zag dat er bij de loods 'Soms wel drie volle treinen stonden te wachten, want eerst moest de ene terug zijn.' Een hoogtepunt van de excursie was dat de leerlingen de locomotieven van dichtbij zagen. G. Leisink schreef: de chef heeft ons de locomotief laten zien. A. Wolbrink meldde: wij hebben de veiligheidsklep zien blazen.' Als de stoomdruk te hoog opliep, begon die klep te werken anders kon de ketel ontploffen. T. Rutten schreef: de machinist heeft ons het peilglas laten zien. Dat gaf de hoeveelheid water aan. Tijdig bijvullen was van belang anders liep de machine vast. Voor reparaties en het verhelpen van storingen hadden de werkers een eigen voorziening. Truus Meppelink: we zagen ook een smederij staan, die moest alles maken wat stuk was.

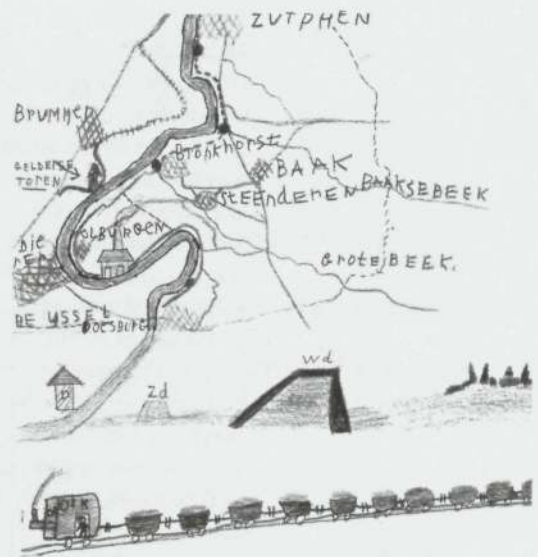
De kinderen waren niet de enigen die een excursie op het werkterrein maakten. 'Er kwam veel volk uit andere provincies kijken, hoe dat allemaal ging.'

Begin en einde

De kinderen schreven over het begin van de werkzaamheden als volgt. Wim Lebbink: nadat 't geld bij elkaar was, maakten ze een nieuwe dijk of ze maakten de dijk hoger. Eerst haalden ze de stenen weg. Dat was de beschoeiing. Herman Metz: eindelijk kwam er toch geld genoeg van het rijk en de gemeenten. Draglines begonnen te werken, locomotieven te lopen en auto's te rijden. Het einde van de werkzaamheden beschreven de leerlingen aldus: nu moesten ze nog palen slaan en draad er langs heen trekken en wegen verhard. Jan Metz meldde: daar hebben ze tot het allerlaatste een opening in de dijk gelaten anders konden de auto's niet achter de dijk komen. Toen gingen de draglines weg op zware, grote trailers. W. Gosselink schreef: als alles zover is dan kunnen we zeggen: nu zijn we veilig voor hoog water. Als 't klaar is zullen de boeren zich op hun gemak voelen! Greta Schotman meende: de boeren hebben er veel genot van, maar: het duurt nog vijf jaar voor álles klaar is. Het einde van de excursie beschrijven de kinderen zo: het was een fijne dag geweest Jannie Hagens meende: we hebben een fijne middag gehad, die we niet gauw vergeten zullen. B. Boogman meldde: zo kwamen we weer aan het eind van de dijk. Daar hebben we onze klompen, laarzen en schoenen schoongemaakt. A. Geurts sloot af met: tenslotte bedankten we mijnheer Klaver voor de uitleg. Deze leerlingen, die we gerust journalisten in de dop mogen noemen, zorgden voor een goede indeling van hun werkstukken. Ze maakten weinig taalfouten en hadden een mooi, duidelijk handschrift. ■

Bronnen

Archief 1940-1990 van de gemeente Steenderen, inventarisnummer 2109.



D. Pennekamp van de Openbare Lagere School in Steenderen tekende een kaart van het werkgebied. Zd is zomerdijk en wd winterdijk. Aan de onderzijde een stoomlocomotief met kipkarren.

Een dragline met aan de overkant van de IJssel de Gelderse toren van Johan Klein Meulen-kamp, Chr. School in Steenderen.

O =
Zd.



● Excelsior nu verkrijgbaar

Een naai- en breischool in Steenderen

In het jubileumboek van de HVS, Over de drempel van 1996, zag ik dat het verhaal over Excelsior ontbrak.

De archiefstukken van deze naai- en breischool in Steenderen werden in het gemeente-archief bewaard in dozen van een afwijkend formaat. Misschien zijn ze daardoor over het hoofd gezien. Ik vond het belangrijk om over Excelsior te schrijven. In 2003, nog in de tijd van de gemeente Steenderen, was het zover. Eind 2004, kort voor de gemeentelijke herindeling, werden de meeste archiefstukken naar Doetinchem overgebracht. Daar, in het Achterhoeks Archief, wilde ik later enkele gegevens over Excelsior nakijken. Tot mijn schrik waren verslagen, financiële stukken en brieven uit de periode 1948-1998 niet te vinden. Dankzij de deskundige medewerkers van het archief kwamen deze gegevens alsnog tevoorschijn.

Een andere moeilijkheid bij het samenstellen van het boekje was het vinden van goede afbeeldingen. Mensen stelden foto's beschikbaar, vaak uit het familie-album, maar er ging iets mis bij het scannen daarvan. Dit probleem werd opgelost door onze eindredacteur, tevens vormgever Robert Sesink.

In 2006 ontstond het idee om het verhaal in afleveringen te publiceren in De Zwerfsteen. Dat kon

drie jaar in beslag nemen. Voor de lezer was het dan niet eenvoudig telkens de draad weer op te pakken.

Zeven jaar na het begin van het schrijfproces, gaf het bestuur van onze vereniging toestemming het verhaal in een boekje te publiceren. U kunt het nu in zijn geheel lezen.

Wat de inhoud betreft komt u te weten dat de school in 1868 werd opgericht. Verder gaat het over de bestuurders, leraressen en leerlingen. U krijgt ook informatie over het huis Excelsior. Dat is nog steeds aan de Landlustweg in Steenderen te vinden.

Ik ben Gerda Schuurman zeer erkentelijk voor haar correcties en waardevolle opmerkingen.

Jan van Hal maakte de tekening voor de omslag.

U kunt het boekje bestellen door onderstaande bon in te vullen en op te sturen naar het secretariaat van onze vereniging.

Ledenprijs is 4,- en niet leden betalen 5,- excl. portokosten. U kunt ook het boekje afhalen op het secretariaat welke is gevestigd in Toldijk bij mevrouw D. Pelgrom-Willemsen, Hoogstraat 11, 7227 ND Toldijk. Telefoon 0575 - 452292

Ik wens u veel leesplezier.

Marian van der Haar-Mutsaers ■

● Bestelbon Excelsior

Naam _____

Adres _____

Postcode _____ Plaats _____

Telefoon _____ E-mail _____

Ik machtig de HVS om eenmalig de kosten van het boekje + portokosten van mijn rekening af te schrijven. Ledenprijs is 4,- en niet leden betalen 5,- excl. portokosten.

Mijn bankrekeningnummer is _____

Handtekening _____

Vul de bon in en stuur hem op naar het secretariaat van de HVS.

D. Pelgrom-Willemsen, Hoogstraat 11, 7227 ND Toldijk



Priesmien 9

Tekst: Juus Wijers



Foto van Verdi van Leuvensteyn-Breukink gemaakt vlak voor de grote verbouwing tot Herberg de Gouden Leeuw in 1966. Hier zien we de weegschaal nog in zijn vertrouwde omgeving. De schepbakken maken een uitgeputte indruk en de balans gaat een lange werkeloze periode tegemoet.

Een impressie van Juus Wijers: Zware jongen

6 september 2009: Op de koffie bij Gerard van Leuvensteyn. Als je de architectuur van zijn oergezellige woning bekijkt voel je je in de 17de eeuw.

De liefde voor het nieuwe oude dat we tegenwoordig in Bronkhorst aantreffen, spat er van af. Eenmaal neergestreken in een van zijn vele antieke fauteuils, wordt mijn oog getroffen door een dissonant in de entourage.

Het gaat hier om een zeer oud uitzierende weegschaal, die niet echt past in deze inrichting.

"Hé Gerard, komt die weegschaal nog uit het winkeltje van je schoonmoeder? (mijn tante Berta Breukink-Wijers, oudste zuster van mijn vader Herman J. Wijers).

"Ja, wil je hem hebben? Je mag hem meenemen".

"Nou, daar vraag ik het niet om, maar het is wel een heel bijzonder ding natuurlijk".

Johan en Sylvia Breukink komen toevallig binnen

en de weegschaal wordt even vergeten.

Johan en Gerard beginnen met complimenten over de serie "Priesmien".

De tekst raakt ze en ze lezen het geboeid. Zo mag ik het horen.

Als Marjo en ik samen met Gerard tegen de avond naar de Zutphense Bronsbergen rijden voor een familiediner, kom ik tijdens de rit terug op het spontane aanbod van neef Gerard.

Willy Pasman had me al verteld over zekere toekomstplannen van de Historische Vereniging. Ik zag in gedachten die weegschaal al staan pronken in een toekomstig Bronkhorstmuseum.

In de auto: "Zeg Gerard, die weegschaal wil ik toch eigenlijk wel heel graag hebben".

"Nou, dan neem je hem toch mee", klonk het spontaan achter mijn rug.

Achteraf denk ik dat Gerard wel wist dat hij nog een 'zware verrassing' voor me in petto had.

10 uur 's avonds zettten we Gerard bij zijn rustieke woning af en hij is akkoord dat ik het weegeval maar meteen meeneem.

De auto laat ik aan de overkant van de straat staan. Zo gebeurd...

Eerst maak ik een loopje met de losse attributen (waaronder de originele ellemaat uit het lang geleden opgeofferde winkeltje aan het Gijsbertplein) en dan nog even een keer lopen voor de weegschaal, ... dacht ik.

De weegschaal kon niet verder weg staan. Maakt niet uit. Zo gebeurd...

Als ik hem dan wil oppakken, komt hij niet los van de vloer. Ik moet echt even kijken of hij niet, als grapje, met keilbouten in de vloer is vastgezet. Ik zie 'geen moer', dus ook geen bout. Als dit cadeautje dan niet vastgebout zit, is het toch wel verduiveld zwaar dacht ik.

Ik pakte hem, met een uiterste krachtsinspanning, op en strandde al in de aangelegen keuken.

Ik zette het historische stuk met beleid op de esterieken vloer en, al met een natte rug, vraag ik om een lappie of zo. Gerard dook een keukenkastje in en vond direct een stofdoek.

Zonder die doek, was het zeker fout gegaan, want het plaatstaal begon al aardig in mijn hand te snijden. Vanuit de keuken liep ik in één run door naar de openstaande achterbak van de auto. "Bedankt

Gerard en hier is je stofdoek". Met een drijfnapte rug sprong ik achter het stuur.

Ik moest hem kwijt. Diezelfde avond nog. Morgenochtend ontbijten en wegwezen.

Vanuit de Vier Linden (Gouden Leeuw) bel ik, tamelijk laat eigenlijk, naar familie Pasman.

Willy is niet thuis, dat is niets bijzonders voor deze bezige bij.

Dini wil nog even naar het late nieuws kijken en dat is mijn redding. Ze gaat helemaal mee in mijn enthousiasme om het "stuk" te reserveren voor een toekomstig Bronkhorstmuseum, waar ook 'Scrooge de Jong' me al vaak over sprak.

Hup, weer in de auto en op naar de in aarde donker gehulde Covik. Hier stond de deeldeur al open en er straalde een gastvrije lichtbundel naar buiten. "Ik zal je helpen beuren", zei een nog zeer wakkere Dini. Inmiddels wist ik als geen ander wat het stuk woog (en nog weegt).

"Laat maar. Zeg maar waar hij mag staan". Op de werkbank was even geen plek vrij dus 'in' de grond (zoals verhuizers zeggen). Echt ... een brandkast is zwaarder, maar er is geen dief die dit historische stuk meepikt. Dan wordt het "werken" en daar komt een dief niet voor.

"Dag Dini en zeg tegen Willy dat hij een steekwagen gebruikt". ■

En weer een ramp (8 jaar na de bevrijding in 1945)

Bijna acht jaar na de bevrijding voltrok zich weer een ramp, maar nu vooral over de laaggelegen delen van Zuid-Nederland. Herman J. Wijers schreef in 1953 voor mij een stuk proza over deze ellendige speling van de natuur.

Op bladzijde 495 van de Steenderense streekroman "de Veenhorst" schreef ik een toelichting. Hierin vermeldde ik, dat mijn vader ooit een opstel voor me schreef, omdat ik daar toen, in 1953, geen kans toe zag. De leraar rook lont! De tekst van bovengenoemd stuk proza wil ik U in deze periode van bedreigende "ophitting van de aardbol" en "stijging van de zeespiegel", niet onthouden.

Watersnood (1953)

Achter de dijken lag het groene land.

Het lag daar in al zijn rijke vruchtbaarheid, die de zee in de loop van vroeger tijden, laagje na laagje had afgezet.

Het was een zware vette bodem, die het koren voluit deed groeien. Het puike gras maakte de koeien glanzend en dik.

De mensen hadden de dijken gelegd toen het land zo hoog aangeslibd was, dat het bij eb droog viel. Ze bouwden hun dijken hoger naar gelang

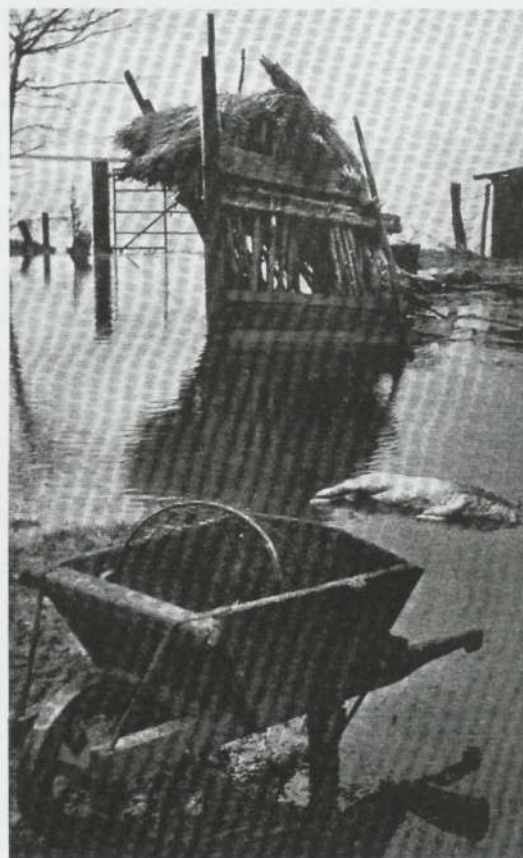


Foto: Een dramatisch stilleven.

de zee bij woeste stormen en hoogoplopend tij, zijn grijpgrage armen met wild geweld, jaar na jaar hoger en angstaanjagender tegen de robuuste dijklichamen opjoeg.

De zee is een rare snaak, die geeft en die neemt. Op den duur zal hij dat in gelijke mate doen! Maar nu waren dan de dijken sinds mensenheugnis hoog genoeg gebleken. De mensen achter die massieve groene ruggen voelden zich sinds jaar en dag veilig. Zo veilig dat men er bij in slaap zou vallen.

De zee, hun aartsvijand en vriend tegelijk, hadden ze aan zich onderworpen. Zij hadden bepaald waar het zilte water en waar het land zou zijn en zo was het goed.

Zo was het goed, tot voor de zoveelste keer in de geschiedenis weer eens zou blijken, dat de natuur zich uiteindelijk door geen menskind laat binden.

De laatste nacht van januari 1953 kwam. De maan en de zee, het weer en de wind spanden samen tegen het altijd zo solide geachte gewrocht van mensenhanden. In een luttel verloop van één enkel tij, was al het bekwame werk te niet gedaan.

Het demonische geweld van golven, tijdens een ongekend hoog oplopende zee, speelde zijn sinister spel van verwoesting met de grijpbare lage landen langs de kusten van de Noordzee.

Wat met noeste arbeid door eeuwen heen tot stand was gebracht, ging in één enkele wilde nacht verloren. De zee hernam wat ze jaar na jaar gegeven had en de mensen joeg ze voor zich uit of sleurde ze meedogenloos mee in tomeloze vaart van haar eeuwig komende en gaande kolkstroom.

Daarna kwamen andere mannen uit de lage lan-

Ons streven 1874

De foto van "Ons streven" is gemaakt tussen 1874 en 1893 en staat in een oud familiealbum van Herman J. Wijers. Het kan een foto zijn van de oprichting in 1874. De rechter man met viool is mijn overgrootvader. Kennelijk zat de Wijersen het vioolspelen in het bloed. Mijn vader Herman J. en mijn broer Harm Evert speelden ook allebei viool.

Op het doek op de achtergrond staat:

Ons streven

De schat is gansch het volk.
Moge door ons werken blijken.
Dat wij met haren schat.
Het hoofd en hart verrijken.

Opgericht te Steenderen 1874

Februari 1953

Door de springvloed en windvlagen van orkaankracht braken de dijken op vele honderden plaatsen.

Uiteindelijk telde men
1837 menselijke slachtoffers.

25.000 koeien verdrongen.
1.500 Zeeuwse paarden kwamen om en de varkensstapel was gehalveerd.

Honderdduizenden kippen kwamen te vroeg aan hun einde en misten zo een wat eervoller lot aan het spit.

De totale ellende was niet te overzien.

den. Ze stonden op de overblijfselen van de eens zo zeker lijkende dijklichamen.

Ze keken de aangeslagen makker eens bedachtzaam vlak in het gelaat.

Dan spuwden ze, met een grom, in het harde eelt van hun handen dat het kletste.

Voet voor voet gingen ze met man en macht heroveren wat in die ene nacht verloren ging. En weer maakten ze de dijken hoger in hun strijd met het water, die eeuwig zal zijn!

Juni 1953. Tekst van Herman J. Wijers van "de Zwaan in Steenderen"

Ik kreeg dus een negen voor dit opstel, met de terechte opmerking van: "Vader?" ■



Rechter heer: Garrit Jan Wijers, geboren 1827, koopman in koloniale waren, lid van de gemeenteraad 1875, overleden 1893 te Steenderen en was getrouwd met Harmina Wijers, dochter van Egbert Wijers en Berendina Addink.

Helpt U mij? Wie zijn de zeven andere "Heren van stand"?
(jumawijers@orange.fr) ■

Oorlogsbrief

In februari 1945, drie maanden voor de bevrijding, brengt mijn moeder mij achter op haar gammele fiets, van Bilthoven naar de fam. Breukink in Bronkhorst. (Priesmien een) Dan schrijft ze vanuit Bronkhorst een brief naar mijn achtergebleven vader (Herman J. Wijers). Een goed lezer herkent vele oorlogse aspecten in deze tekst. De postzegel is zeeheld Tromp. Een beeltenis van de koningin was toen verboden door de bezetter. ■

poststempel: Amerfoort Zaterdag 3-II-1945



Den heer
H. J. Wijers
Palmerweg 91
Bilthoven

Norm p raat al gelders. Ik heb haart
want er wordt op gewaakt. De
groeten van ons dierijis
Norm Jans en Nanna
daag!
Het kan ok wel
nellen vinden van ik kom.

Bronkhorst, 24 januari 1945.

Lieve man.
Deze brief gaat mee naar Bussum.
Zaterdag ^{was ik} middag om 1/24 aan het veer,
maar kon niet over. Met goede moed
ben ik naar Luffen gefietst, en was in Steenderen
+ juur. Ik was nog in de beste conditie
hoor en juus ook. Feel regen gehad, en 't
speet me erg dat ik geen box van
jou aan had. Ik ben nu bij Berta
vondag morgen. De jongens hebben hier veel
schijt hoor. Harm leen schat met dikke
wangen, hij kan 'm brood niet meer
op. Jans heeft al 2 eitjes op van Opol.
Moeder is best te spreken.
Hier is het een wommelige boel, dat begrijp je.
De V i dat is vreeslijk, maar ja overal is 't wat.
Ik weet niet wanneer ik thuis kom hoor, ze
raden mij hier aan na het hoog water
weg te gaan. Alle mannen die hier kwamen om
te eten die worden vast gehouden. De Gelbrug was
nog vrij, geen controle. Ton het wak kan Berta
mij best gebruiken, is zo blij. De hele dag
logeren hier, ook nog evacués. Bij Broeken
is ook weer volk. Hoe gaat het met je wang? Maar
het er maar goed van hoor, en zorg voor warmte.
Hoejide kaas bomen in gekverd? In gedachten zijn me
bij elhaan en kom weer zo spoedig mogelijk terug
Harm heeft een pracht rapport, ja die maken het
best de jongens.

In Memoriam

We zijn geschrokken van het droevige bericht van het plotseling overlijden van Dik Groot Tjootink. Dik maakte deel uit van de archiefcommissie en was op meer fronten actief binnen onze vereniging. Onder andere bij het inrichten van onze archiefruimte in Baak, het op de kop tikken van nog bruikbare kasten en bureaus heeft Dik actief meegeholpen. Op de wekelijkse donderdagse bijeenkomsten van de archiefcommissie was Dik graag aanwezig.

Wij verliezen in hem een gedreven lid dat we node zullen missen.

Wij wensen zijn vrouw, kinderen en kleinkinderen alle kracht toe bij het verwerken van het verdriet.

Namens alle vrijwilligers van de Historische vereniging

Wim Achterkamp, Voorzitter

Twee boeiende naslagwerkjes

over historie Steenderen en Bronkhorst

Tekst: Wim de Lange

Boerderij- en veldnamen in Steenderen

Een goed begrijpelijke, doch onjuiste titel van het boekje dat tamelijk recent het levenslicht zag. Het gaat namelijk over de boerderij en veldnamen in het gebied van de voormalige gemeente Steenderen. Dus inclusief Bronkhorst, Baak, Toldijk, Olburgen en Rha. Maar ja dat heb je ervan als het veel tijd en doorzettingsvermogen eisende speurwerk naar namen in het veld, wordt ingehaald door de bestuurlijke ontwikkelingen, die toch vooral en met name gericht zijn op schaalvergroting (om de economische levensvatbaarheid te verbeteren. Socialer worden de omstandigheden en doorgaans niet van).

De Historische Vereniging Steenderen heeft een bescheiden rol gespeeld bij de totstandkoming van het boekwerk. Veel werk is verzet door Ap Aalderink, voor wie het min of meer een levensbehoefte is geworden om zich onvoorwaardelijk in te zetten voor het speurwerk dat verricht moest worden voor de inventarisatie van de onnoemelijk vele namen die kleefden aan boerderijen, stukken en stukjes grond, vaak te gek voor woorden. Het heeft van begin af aan zijn interesse gehad.

Ap Aalderink: "Het is eigenlijk al begonnen toen ik nog een klein ventje was. Mijn ouders hadden een combinatiezaak, te weten een maalderij, een bakkerij en wat handel in kruidenierswaren. De klantenkring kwam voornamelijk uit de boerderijen in de (wijde) omgeving. De zaterdagavonden waren bij ons erg druk. Veel mansluu die aan het eind van de zaterdag wel even tijd namen voor de boodschappen, zaten dan bij ons gezellig in de keuken. Een gepraat van belang, man. En dan pikte je van alles op over de buurt en de mensen die er woonden. Spelenderwijs leerde je ook prima de weg kennen. Behalve spullen halen, brachten die kerels ook het boodschappen-boekje mee: de kruideniersbestelling voor de hele week!

En voor Appie stond dan de ouwe, degelijke omafiets klaar om het zaakje te bezorgen. Goh, ik heb wat afgezwoged met die loodzware fiets". Zo raakte hij steeds beter bekend met de weggetjes en de boerderijen met elk hun eigen naam. In 1993 had hij een secuur uitgewerkte kaart gemaakt voor Steenderen en Toldijk. Die kaart heeft hij aangeboden aan het Staring-instituut, het instituut dat hem vervolgens verzocht naast de boerderijnamen ook de veldnamen te noteren. Ap Aalderink: "Toen ik op wat latere leeftijd lichamelijke klachten kreeg, ging het werk me niet meer zo makkelijk af. Ik heb toen een beslissing genomen en heb alles wat ik verzameld had overgedragen

aan het Staring-instituut".

Het Staringinstituut heeft de draad opgepikt en is toch verder gegaan met de klus. Marco Keurentjes van het instituut heeft



samen met Aalderink het werk tot een goed einde gebracht. En daarmee was ook voor de nieuwe gemeente Bronckhorst de cirkel rond, want Steenderen is de laatste deelgemeente waarover een boekje Boerderij- en veldnamen beschikbaar is).

Aandacht voor de kapel te Bronkhorst

Een ander leuk boekje over historische zaken in onze nieuwe grote gemeente is van de hand van dominee Bart Seelemeijer, die ons een boekje open doet over de 'geschiedenis van verval en herstel van het Kapelletje in Bronkhorst'. En een zeer lezenswaardig boekje is het. Alle aspecten komen aan de orde, geschreven in een losse, gemakkelijke stijl. Over de oorspronkelijke Heren van Bronkhorst, waaronder de stichter van de kapel Heer Gijsbert van Bronckhorst en zijn vrouw Catherina van Leefdael, over de tijd dat de kapel zijn eerste bestemming kwijtraakte en in gebruik bleef als school. Over het Kabinetorgel, waarop eveneens een flink stuk historie rust. Weet u wat? Schaf uzelf een exemplaar van het boekje aan (10 euro, bij Super de Boer). Om de kosten hoeft u het dus niet te laten!

Veel leesplezier toegewenst! ■

Boerderij- en veldnamen in Steenderen, Baak, Bronkhorst, Olburgen, Rha, Steenderen, Toldijk en het buitengebied.

Uitgave van Stichting Staring Instituut/Mr. H.J. Steenbergstichting/Historische Vereniging Steenderen.

De kapel van Bronkhorst. Een geschiedenis van verval en herstel
Auteur: Bart Seelemeijer
Uitgever: Protestantse Gemeente Steenderen en Bronkhorst, cop 2008.

Wie is wie?

Oproep De Zwerfsteen 2010-1; "Wie staan er op deze foto?"



Tekst: Marja Geurts-Melgers

De heer Theo Masselink uit Gendringen herkende twee dames op deze foto. Kort daarna kreeg ik een brief van mevrouw B. Huurnink, Wilhelminastraat, te Steenderen. Zij is geboren (in 1921) en getogen op de Covik. In 1935 is zij ook met schoolreisje naar de Duivelsberg geweest. Ze kan zich de gids (man midden op de foto) nog heel goed herinneren. Na een bezoekje aan haar, ben ik heel veel meer te weten gekomen.

Deze groep is een meisjesvereniging onder leiding van mevrouw Pikaar, de vrouw van dominee Pikaar. Onderstaande personen werden herkend:

Deze groep is een meisjesvereniging onder leiding van mevrouw Pikaar, de vrouw van dominee Pikaar.

Eerste rij, eerste persoon, links onderaan: Jet Kostede. Tweede persoon links onderaan: Gerrie Beeftink (nu 91 jaar). Derde persoon: ? Vierde persoon: Jantje Riefel (woonde waar nu Besselink op de Covik woont, ze was getrouwd met een Suselbeek uit de Velswijk). Vijfde persoon: Willemien Demmink. Zesde persoon:

Anne Hissink (in 't zwart). Zevende persoon: Riek Aalderink (nu 97 jaar).

Tweede rij, eerste persoon, links onderaan: Jo Hoogkamp, zij is destijds verhuisd naar Canada. Tweede persoon: ? Derde persoon: Mevrouw Pikaar. Vierde persoon: ? Vijfde persoon: ? Zesde persoon: Harmien van Asselt (bakker van Asselt). Zevende persoon: Jo Hissink (getrouwd met Bart Boenink uit de Paardestraat). Achtste persoon: Jet Schurink. Negende persoon: Jantje Beeftink (van de Hanekamp). Tiende persoon: Mine Hissink (getrouwd met een Beeftink van de Hanekamp).

Achterste drie personen rechts: Eerste persoon: Dien Walgemoed (gehuwd met Ab Wesselink). Tweede persoon: Liesbeth Goselink (getrouwd met Harmsen en overleden op 23 juli 2007). Derde persoon: Willemien Pellenberg (gehuwd met Hogenkamp).

Op vier personen na hebben deze dames nu een naam. Als u deze personen alsnog herkent, wilt u dit dan bij ons melden?

Hierbij bedank ik de heer Theo Masselink en mevrouw B. Huurnink voor alle informatie. ■

Steenderen toen en nu

Straatbeelden van toen gezien vanuit het nu.

Aan de hand van oude foto's die op dezelfde plaats opnieuw genomen zijn, is te zien wat er in de loop der jaren is veranderd.



De katholieke
basisschool
St. Joannes.

